

KIESSTELSELS VERSCHILLEN IN KANDIDAATSTELLING, STEMMEN EN UITSLAG

Stem om in te lijsten

In het OR-reglement regelt de ondernemingsraad (OR) de verkiezingen. U kunt kiezen uit twee (hoofd)kiesstelsels: het personenstelsel en het lijstenstelsel. Deze stelsels kunt u eventueel combineren met het kiesgroepenstelsel. De kiesstelsels verschillen in de kandidaatstelling, het stemmen, het bepalen van de uitslag en het invullen van een vacature binnen de OR.

In OR Rendement 5-2017 kon u op pagina 22 en 23 lezen hoe u de OR-verkiezingen het beste kunt voorbereiden. Zoals beloofd in dat artikel staan dit keer die kiesstelsels centraal: het personenstelsel en het lijstenstelsel die u eventueel kunt combineren met het kiesgroepenstelsel.

Personenstelsel

In het personenstelsel richt de kandidaatstelling zich op individuele personen. De kiezer stemt op meerdere personen (kandidaten) en kan zo zijn 'ideale' OR samenstellen. Voor elk kiesstelsel geldt dat u de kandidaten en de kandidaatstellers van elkaar moet onderscheiden (zie kader).

Stemmen

Voor een objectieve presentatie zet u op het stembiljet de namen van alle kandidaten in willekeurige of alfabetische volgorde. Achter een vakbondskandidaat vermeldt u ook de naam van diens vakbond. Iedere kiezer brengt evenveel stemmen uit als het aantal OR-zetels, met één stem per kandidaat.

Heeft uw OR negen zetels, dan kruist elke kiezer dus negen kandidaten aan. Als u dat te veel vindt, kunt u in uw OR-reglement een lager aantal stemmen regelen. De kiezer kiest dan slechts een deel van zijn ideale OR.

Uitslag

De kandidaten met de meeste stemmen zijn in de OR gekozen. U maakt de uitslag volledig bekend inclusief het aantal stemmen per kandidaat, zodat de uitslag voor iedereen controleerbaar is. De eerste kandidaat met te weinig stemmen voor de laatste OR-zetel, is de eerste reservekandidaat. Bij een tussentijdse vacature schuift hij door en komt hij alsnog in de OR.

Kiesgroepenstelsel

Wilt u een zo representatief mogelijke OR, dan regelt u dat met het zogenoemde kiesgroepenstelsel. U verdeelt dan alle werknemers over kiesgroepen die u indeelt op basis van bijvoorbeeld: vestiging, afdeling of functie. Een verkiesbare werknemer kan zich alleen binnen zijn eigen

kiesgroep kandidaat (laten) stellen. Iedere werknemer stemt op kandidaten van de eigen kiesgroep. Voor de verdeling van de OR-zetels over de kiesgroepen bestaat geen formule. De verdeling moet leiden tot een zo goed mogelijke vertegenwoordiging op basis van de personeelsomvang van de kiesgroepen (zie ook kader hiernaast). Het kiesgroepenstelsel kan door het 'opknippen' van de OR-verkiezingen in kleinere bedrijfssonderdelen ook voor grotere organisaties aantrekkelijk zijn.

Stemmen

Op het stembiljet staan alle OR-kandidaten per kiesgroep op willekeurige of alfabetische volgorde. De kiezer stemt alleen op kandidaten uit zijn eigen kiesgroep en kruist evenveel kandidaten aan als het aantal OR-zetels dat zijn kiesgroep heeft. Hij kiest dus slechts een deel van zijn ideale OR. Hoe minder OR-zetels, hoe kleiner de invloed van werknemers op de samenstelling van de OR. Daar staat tegenover dat alle groepen vertegenwoordigd (kunnen) zijn.

Uitslag

De uitslag van de stemming verloopt hetzelfde als bij het personenstelsel

Categorieën kandidaatstellers en kandidaten

Er zijn twee categorieën kandidaatstellers:

- de vakbonden met leden onder de kiesgerechtigde werknemers; deze vakbonden dienen vakbondskandidatenlijsten in;
- de kiesgerechtigde werknemers die geen vakbondslid zijn of lid zijn van een vakbond die geen kandidaten stelt; zij dienen vrije kandidatenlijsten in.

Op een vakbondskandidatenlijst staan één of meer kandidaten. Een vakbond mag ook niet-leden kandidaat stellen. Op een vrije lijst mag ook een vakbondslid staan. Een lid dat zich niet als zodanig wil profileren en op een vrije lijst wil, kan deze alleen zelf (mede-)indienen als zijn vakbond geen kandidaten stelt. Een kandidaat mag maar op één lijst staan.

maar dan per kiesgroep. Stapt een OR-lid tussentijds op, dan volgt een reservekandidaat uit dezelfde kiesgroep hem op. U kunt geen vacatures vullen met reservekandidaten uit een andere kiesgroep. Dit holt immers het principe van een representatieve OR uit. In de praktijk gebeurt dit wel, maar alleen op tijdelijke basis en als niemand bezwaar maakt.

Lijstenstelsel

Bij het lijstenstelsel staan de kandidatenlijsten centraal en brengt de kiezer slechts één stem uit. Op zo'n kandidatenlijst staan meerdere kandidaten met overeenkomstige belangen en ideeën, zoals bij de Tweede Kamerverkiezingen of de Gemeenteraadsverkiezingen. Er is bijvoorbeeld een vakbondsl lijst A (CNV) en B (FNV) en een vrije Lijst C (de groep Verzorgenden) en D (Kwaliteit voorop!). Bij het lijstenstelsel stemmen kiezers dus vooral op een lijst(programma) en niet zozeer op de kandidaat.

Stemmen

Bij het lijstenstelsel staan op het stembiljet onder elke lijstnaam de kandidaten in een vooraf bepaalde volgorde. Deze volgorde bepalen de lijstindieners zelf in overleg met hun kandidaten. Deze rangorde geeft aan wie als eerste kans maakt op een OR-zetel. Iedere kiezer brengt één stem uit. Vaak stemmen kiezers op de kandidaat die bovenaan de lijst staat maar kiezers kunnen ook een voorkeurstem uitbrengen. De kiezer stemt dan op een kandidaat die lager op de lijst staat, omdat hij die kandidaat bijvoorbeeld be-

Indeling kiesgroepen

Voorbeeld: de werknemers en de 11 OR-zetels van zorgorganisatie X zijn verdeeld over vijf kiesgroepen:

Kiesgroep	Werknemers	Zetels
thuiszorg	350	5
verpleegkundigen	100	3
huishoudelijke dienst	30	1
kantoor	20	1
overige diensten	15	1

ter kent. Soms ontstaat er wel eens een éénpersoons-kandidatenlijst. Dit kan gebeuren als een kandidaat bijvoorbeeld niet goed weet met wie hij samen op één kandidatenlijst zou willen. Als zo'n kandidatenlijst veel stemmen krijgt en daardoor ook recht krijgt op meer OR-zetels, gaan deze zetels óf naar de kandidaten van een andere lijst óf blijven deze zetels vacant tot na de tussentijdse OR-verkiezing. In uw OR-reglement regelt u één van deze twee opties.

Het is dus gebruikelijk om meerdere kandidaten op één lijst te plaatsen. Bij een vacature schuift een kandidaat van dezelfde lijst door, waardoor de vertegenwoordiging van de lijst in de OR geborgd is. Een nadeel is dat de kiezer met één stem geen invloed heeft op de samenstelling van de gehele OR.

Uitslag

Voor het bepalen van de stemuitslag berekent u eerst de kiesdeler (zie rekenvoorbeeld in kader). Elke lijst krijgt zoveel zetels als het aantal keren dat de lijst de kiesdeler haalt. De zetels gaan naar de kandidaten die het hoogste op de lijst staan. Krijgt een kandidaat lager op de lijst evenveel stemmen als de kiesdeler (voorkeurstemmen), dan krijgt hij voorrang en als eerste een zetel. De zetels die overblijven zijn de zogenoemde restzetels. Deze zetels gaan naar de kandidatenlijsten met de meeste reststemmen.

Kiesgroepenstelsel

De kandidaatstelling, stemming, uitslag en vacaturevervulling zijn hetzelfde als bij het lijstenstelsel maar nu regelt u het per kiesgroep. De kiesdeler berekent u per kiesgroep door het aantal geldig uitgebrachte stemmen te delen door het aantal OR-zetels van de kiesgroep.

Gemengd

Bij de gemengde kiesgroepenstelsels gaan de kandidaatstelling, stemming, uitslag en vacaturevervulling precies zoals bij het personenstelsel en het lijstenstelsel in combinatie met kiesgroepen. Er is bij deze aanpak echter één belangrijk verschil: naast de kiesgroepen op basis van bijvoorbeeld vestiging, afdeling of functie is er ook een kiesgroep 'Integraal'. Alle werknemers zitten in de kiesgroep 'Integraal' én in de eigen kiesgroep. Kandidaten mogen echter maar op één kandidatenlijst staan. De kandidaten moeten dus kiezen binnen welke kiesgroep ze zich kandidaat (laten) stellen. Iedere kiezer krijgt vervolgens twee stembiljetten en brengt één stem uit op een kandidaat uit de eigen kiesgroep én één op een kandidaat uit de kiesgroep Integraal. Een gemengd kiesgroepenstelsel komt van pas als u de OR-zetels niet goed over de kiesgroepen kunt verdelen of als u iedere kiesgroep een gelijk aantal zetels wilt geven en er zetels 'overblijven'.

Margreet Woldendorp, OR-advieslijn SBI
Formaat, tel.: (0343) 473 473, e-mail: oradvieslijn@sbiformaat.nl, www.sbiformaat.nl

Voorbeeld berekening uitslag lijstenstelsel

Heeft uw OR 9 zetels en 300 geldige stemmen, dan is de kiesdeler ($300 : 9 = 33,33 \approx 33$ afgerond).

- vrije lijst A: 70 geldige stemmen
 - 2 zetels ($70 : 33 = 2,12$)
 - 4 reststemmen ($70 - 66 (2 \times 33)$)
- vrije lijst B: 120 geldige stemmen
 - 3 zetels ($120 : 33 = 3,64$)
 - 21 reststemmen ($120 - 99 (3 \times 33)$)

- vakbondsl lijst C: 108 geldige stemmen
 - 3 zetels ($108 : 33 = 3,27$)
 - 9 reststemmen ($108 - 99 (3 \times 33)$)

Er is nog 1 OR-zetel over. Dat is de zogenoemde restzetel Deze restzetel gaat naar de kandidatenlijst met de meeste 'reststemmen'. In dit voorbeeld is dat vrije lijst B die daardoor met 4 kandidaten in de ondernemingsraad komt.